

Феномен Григорія Сковороди в сучасному медіапросторі

Гуменна Катерина, Романів Наталія

студентка групи Ж-11 факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.
Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Кушнір Оксана

МАНДРІВНА ФІЛОСОФІЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ У БОРОТЬБІ УКРАЇНЦІВ ЗА СВОБОДУ: У ФОКУСІ СУЧАСНИХ МЕДІА

Спадщина Григорія Сковороди неодноразово викликала дослідницький інтерес, що є свідченням важливості постаті мислителя в історії української культури. Сьогодні ми повертаємося до ідей мандрівного філософа, щоб знайти в них відповіді на сучасні проблеми. Українські медіа активно підтримують та пропагують погляди відомого діяча, особливо в контексті боротьби за свободу та демократію. Вони є важливим ресурсом для актуалізації ролі культури, національної ідентичності у процесі формування вільного українського суспільства.

Григорій Сковорода – видатна постать в історії України, відомий філософ, мислитель, поет. Його ідеї щодо людської свободи, гуманізму, саморозвитку та духовного просвітництва надзвичайно важливі для розуміння проблем сучасності, особливо в умовах російсько-української війни, коли історично віддалені думки можуть слугувати точкою опори у загальнонаціональній боротьбі. На думку Дениса Старостіна, Григорій Сковорода, «як справжній філософ, вмів підтримати людину, коли її зраджують найзвичніші контексти. Ідеї, які він залишив після себе, теж мають цю здатність. Крім того, дар Сковороди виховувати дієвих людей, відображений у

його творах, точно буде нам у нагоді під час післявоєнного відновлення України» [7].

Світогляд українського мислителя є багатограним. Засадничим концептом його філософії є свобода як сенс людського буття. Найважливішою є внутрішня свобода людини, яка реалізовується через самопізнання, звільнення від хибних прагнень і спокус матеріального світу («пізнай себе») та здійснення свого призначення у «сродній праці» («живи згідно з (невидимою, духовною) натурою»). Без свободи неможливо досягнути щастя. Праця за покликанням, в основі якої духовне збагачення особистості, приносить людині радість та задоволення, а отже, робить її щасливою. На думку Григорія Сковороди, саме рівні та вільні особистості формують суспільство, яке існує на засадах моралі, відповідальності, справедливості. Сучасні українці навіть у моменти нестерпних випробувань керуються моральними чеснотами, зберігають єдність, працюють кожен на своїй ниві задля досягнення спільної національної мети [6, с. 5-6].

Особисте й національне самопізнання є особливо важливим для кожного з нас сьогодні, коли зі зброєю в руках мусимо доводити всьому світові, хто ми, і відстоювати своє право бути собою. На думку Володимира Прокопенка, доктора філософських наук та професора філософського факультету ХНУ ім. Каразіна, Григорій Сковорода є феноменом української ідентичності, адже вчить нас самовизначенню на засадах власної унікальності, яке ми реалізуємо у ситуаціях постійного свідомого та вільного вибору думок, почуттів, вчинків [4].

Моніторинг поведінки Росії на світовій арені вирізняє тенденцію неодноразової фальсифікації історії, переписування окремих її сторінок на угоду владному режимові, привласнення культурної спадщини поневолених народів. Григорія Сковороду російська традиція також намагалася вписати у свій контекст. Так, російськомовна сторінка Вікіпедії стверджує, що він – «русский и украинский странствующий философ, поэт, баснописец и педагог»,

тобто спочатку «руській», а вже потім – українець [7]. Однак імперська культура так і не змогла «спіймати» українського генія-мандрівника, який своїм життям і символічною творчістю засвідчував приналежність до України: писав для свого народу природною мовою, використовував латинську та грецьку, звертався до ідей та образів античного письменства, подорожував і пізнавав світ, але найбільше тягнувся до рідної землі, завжди пам'ятаючи: «Мати моя, Малоросія, і тітка моя, Україна» [5].

З початком повномасштабної російсько-української війни національний чин Григорія Сковороди увявнився з новою силою. Ми постали перед нагальною потребою пошуку життєдайних національно-громадянських орієнтирів людини, яка мусить «пізнати себе», осмислити глибинні духовні цінності задля спільної перемоги. Як писав Валерій Шевчук, місія Григорія Сковороди полягає в тому, «щоби ми пізнали себе, зрозуміли себе, освітили себе високими духовними помислами» [9, с. 140], усвідомили, знали, «як треба в цьому важкому, страшному і сум'ятному світі жити й не втратити вищих духовних якостей» [9, с. 139]. Ідеї філософа-сподвижника найяскравіше увиразнюються у фокусі сучасних медіа. Чимало медіапроектів, приурочених 300-річчю з Дня народження Григорія Сковороди, ініційованих громадськими організаціями, анонсовано [2] та висвітлено в українському медіапросторі кінця 2022–початку 2023 рр.

Зокрема, сайт міста Кривий Ріг 3 грудня 2022 р. представив репортаж про благодійний захід до 300-річчя з дня народження Григорія Сковороди у місцевому Культурно-громадському центрі «Шелтер+». У форматі благодійного концерту і відкритої лекції було актуалізовано концепти мислителя у контексті його епохи та сучасності. На фоні музики громадський діяч Роман Морозов виділив п'ять актуальних ідей філософа для сучасної України під час війни: пізнати себе в народі (ідентифікація себе як частини суспільства), нерівна всім рівність (кожному по заслугі), сродна праця

(діяльність за покликанням), свобода (право вибору), і щастя (істина духовного і земного буття) [Актуальні ідеї Сковороди].

У серії публічних панельних дискусій «Ідеї Сковороди в нашій сучасності» [4] провідні інтелектуали з'ясовували значущість провідних сквородинських понять для сьогодення (сродна праця, порядок, нерівна рівність, щастя), як вчення філософа впливають на українську ідентичність, і як би Сковорода осмислював сучасні виклики. Війна спровокувала потребу вкотре зрозуміти себе кожним із нас як особистості, громадянина, визначити пріоритети, зберегти стійкість у ситуації екзистенційного вибору.

Як підкреслив Олександр Ткаченко, «в ідеї персональної свободи..., – світоглядний код українців. І в нинішній війні основна складова – битва за українську ідентичність, у яку від початку повномасштабного вторгнення цілиться ворог...» [1]. Тому сучасна медіатизація образу Григорія Сковороди скріплює наші державотворчі потуги у найскладніші часи випробувань, закликає пізнати себе, а відтак, збудувати те суспільство, про яке мріємо та на яке заслуговуємо. Українські ЗМІ наголошують на необхідності розвивати свідомість, гуманізм та духовність в індивідуальному та громадському та загальнонаціональному вимірах як засадничий чинник нашого майбутнього.

Список використаної літератури

1. Актуальні ідеї Сковороди для сучасної України під час війни»: у Кривому Розі відбувся благодійний концерт до 300-річчя з дня народження українського філософа. Сайт міста Кривий Ріг. URL: <https://www.0564.ua/news/3507585/aktualni-idei-skovorodi-dla-sucasnoi-ukraini-pid-cas-vijni-u-krivomu-rozi-vidbuvsja-blagodijnij-koncert-do-300-ricca-z-dna-narodzenna-ukrainskogo-filosofa-foto-video>
2. Григорій Сковорода. До 300-річчя Сковороди відкриється виставка і програма заходів. URL: <https://chytomo.com/do-300-richchia-skovorody-vidkryetsia-vystavka-i-prohrama-zakhodiv/>

3. Григорий Саввич Сковорода. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/12/18/251895/>
4. «Ідеї Сковороди в нашій сучасності»: серія дискусій. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=v6gdMCezHFk&t=1158s>
5. Листи Григорія Сковороди до М. І. Ковалинського. URL: http://ukrbooks.com/ua/Lysty_Grygorija_Skovorody_do_M_I_Kovalynskogo_10/
6. Мельник В.П., Луц-Пурій У.І. Філософсько-антропологічна концепція Г. Сковороди та сучасне українське суспільство в реаліях російсько-української війни. *Григорій Сковорода у сучасному багатомірному світі* : зб. тез VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 16 листопада 2022 р.) / за ред. чл.-кор. НАН України, д-ра філос. наук, проф. В. П. Мельника ; відп. за вип. В. М. Качмар, Л. В. Рижак, Н. І. Жигайло, Ю. В. Максимець. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 5–6.
7. Сковорода Григорий Саввич. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0,%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B9_%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%B2%D0%B8%D1%87
8. Старостін Д. Як українці змінилися у своїх уявленнях про Григорія Сковороду. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/12/23/251989/>
9. Янковенко Ю. Діалогічна форма оприлюднення духовно - інтелектуальної інформації . *Теле- та радіожурналістика*. 2018. Вип. 17. С. 139–155.

Жак Юлія

студентка групи ЖМ-11 факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Йордан Ганна